

Hanseatic League In The German History and Example of Lupeck City

Hülya Derya*, Tahir Ögüt **

* Kilis 7 Aralık Üniversitesi

E-mail: hulyaderya11@gmail.com, tahirogut27@hotmail.com

Copyright © 2016 Hülya Derya, Tahir Ögüt. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

In this study, Hanseatic League, formed by German merchants, which had a profound influence on the history of the Northern Europe, will be evaluated in accordance with the importance of Lübeck City in Hanseatic League. It's important for the economic history that how Hanseatic League, which is a reflection of the middle ages, is formed by taking the place of state authority in cities, rural areas and access roads. Gotland Fellowship which is formed before Hanseatic League was consisted as a trade union. Gotland Fellowship which consist of Roman Empire traders came together to reduce existing commercial risks. This Fellowship is based on common origin, law and commercial interest understanding. Gotland Fellowship losing its significance played an important role in the formation of Hanseatic League. Hanseatic cities had achieved great success with the conventions they made and with the ships they had. The social and government structures, generated in the modern ages, were the main causes of the downturn of the Hanseatic League. Despite Hanseatic League can not find a place in the new era; its reflections still continue today as well.

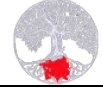
Keywords: Hanse, Lübeck, Hanse Congress, Gotland Fellowship, Hanse's Ships

JEL-Classification: B00,B10, B19

Alman İktisat Tarihinde Hanse Birliği ve Lübeck Kenti Örneği

ÖZET

Bu makalede 12-17. yüzyılları arasında Kuzey Avrupa tarihini derinden etkileyen, Alman tüccarlarının oluşturduğu Hanse Birliği, Lübeck kentinin Hanse içindeki önemi doğrultusunda değerlendirilecektir. Ortaçağ yansıması olan Hanse Birliğinin kentlerde, kırsalda ve ulaşım yollarında devlet otoritesinin yerini alarak nasıl oluştuğu iktisat tarihi açısından önem arz etmektedir. Hanse Birliğinden önce oluşan Gotland Yoldaşlığı bir ticari birlik şeklindeydi. Gotland Yoldaşlığı, Roma imparatorluğunun tüccarları olarak bir araya gelerek var olan ticari riskleri azaltmaya çalışmıştır. Bu yoldaşlık ortak köken, hukuk ve ticari çıkar anlayışına dayanmaktadır. Gotland Yoldaşlığının önemini kaybetmesi ise, Hanse'nin oluşumunda önemli olmuştur. Hanse kentleri yaptıkları kurultaylar ve sahip oldukları gemilerle deniz ticaretinde büyük başarılarla imza atmışlardır. Yeniçağda ortaya çıkan toplumsal ve devlet yapıları, Hanse Birliğinin gerilemesinin esas nedenini oluşturmuştur. Hanse Birliği yeni düzende kendine yer bulamasa da yansımaları günümüzde de devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hanse, Lübeck, Hanse Kurultayı, Gotland Yoldaşlığı, Hanse'nin Gemileri

Giriş

Hanse 12. – 17. Yüzyılları arasında Alman tüccarların oluşturduğu bir birliktir. Bu birliğin amacı Alman tüccarlarının yurtdışındaki çıkarlarını, birlik içinde savunmaktır. Hanse kentleri ve tüccarlar birliği yaklaşık 200 Alman şehirde faaliyet göstermiştir. Hanse kentleri kuzey Avrupa'nın ortaçağ tarihini derinden etkileyen bir konumdaydılar. Hanse kentlerine siyasal erk tarafından verilmiş bir imtiyaz olmamıştır. Kendi çıkarlarını siyasal erke kabul ettirmiş bir birliktir. Hanse birliğinin ne kesin bir başlangıç ne de kesin bir sonlanma tarihi yoktur. Bu noktada Heinrich dem Löwen tarafından tekrar kurulan Lübeck kenti, özellikle eski Hanse araştırmaları için bir mihenk taşı olmuştur(Hammel, Kiesow,2004:30).İlk milenyumla birlikte ortaya çıkan sosyo-politik ve sosyo-ekonomik gelişmeler sonucunda Lübeck kenti ve bununla birlikte Hanse önem kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda Hanse'nin kuruluşu 1160 tarihine dayandırılır, Heinrich Saksonya dükü bu tarihte kenti artan ekonomik önemi sebebiyle devralmıştır(Hammel,Kiesow,2004:30). 1669 yılındaysa son Hanse kurultayı yine Lübeck'te gerçekleşmiştir. Bu bir anlamda Hanse'nin gücünü kaybetmesi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte Hamburg-Bremen-Lübeck kentlerinin bundan sonra da bir birlik içerisinde hareket ederek çıkarlarını savundukları ve bunun bir yerde Hanse'nin devamı olduğu görülmektedir (Kiesow, Hammel,2004 :120). 2006 yılında basılan Hanse hatıra parası ise hala Hanse kentlerinin güncel olduğunu göstermektedir.¹

Bu çalışmada ilk önce Hanse'nin gelişiminde önemli yeri olan Ortaçağın kent ve sosyal yapısı, Lübeck kenti tarihi ve Gotland Yoldaşlığı ele alınmıştır. Daha sonra Hanse'nin oluşumu, Hanse'ye dâhil olan kentler, organizasyonu, çıkar çatışmaları, deniz gücü ve gemileri incelenmiştir. Son olarak ise, Lübeck kenti Hanse'sinin ticaret yaptığı yerler ve ticarete konu olan mallar, Hanse'nin gücünü kaybetmesi anlatılmıştır.

Yerli literatürde ilgili kaynak ve akademik araştırma olmaması sebebi ile literatüre katkı sağlanacağı düşünülmüştür. Çalışma, metodik açıdan tarihsel gerçeklere dayanmıştır. Konu, Almanya İktisat Tarihi birincil ve gerekli arşiv kaynakları taranarak incelenmiştir.

1.Ortaçağ Toplumunda Kent ve Sosyal Yapı

Hanse'nin oluşumu, özellikle kentlerin ortaçağdaki spesifik konumuyla ilintilidir. Ortaçağ feodal toplumu, farklı hukuki statülere sahip sosyal gruplara bölünmüştür. Egemenlik burada asil sınıftadır ve asiller birbirine karşı yükümlüdür. Yani sorumluluk ve yakınlık bugünkü gibi devletlerarasında değil, Aristokratik kişiler arasındaydı. Milliyetçilik ortaçağda bir toplumsal form değildi, ancak 19. Yy'da politik bir yansıma olarak oluşmuştu. Kentler ise bir ölçüye kadar bu kişisel-devletten çıkabiliyor ve bir anlamda “yeminli topluluklar” oluşturabiliyordu. Vatandaş toplumu buradan oluşmuştur. Kentler, ortaçağdan itibaren bu asil yönetimden kurtulmuştu. Kendilerini kent meclisleriyle yönetiyorlardı. Bağımsızlık arayan kentler ve asil egemenler arasında sürekli çatışmalar meydana geliyordu.(

Örneğin 1143 yılında Holstein beyi tarafından eski slav yerleşkesi Liubice'nin (slavca güzel anlamında) yanında kurulan Lübeck kenti, kısa bir sürede Baltık deniz ticaretinde önemli noktaya gelip, hemen bağımsızlığını kazanmaya çalışmıştır. Lübeck beyi Heinrich der Löwe yenildikten sonra, 1180 yılında bizatihi imparator Barbarossa tarafından geri alınmıştır.

¹ Hansa kelimesi eski Almancada grup, maiyet, kalabalık anlamına gelmektedir.

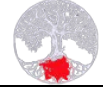

Kısa bir süre sonra ise Danimarka kralı kente egemen olmuştur. Danimarkalılar ancak 1226 yılında kentten atılabilmektedir. Kent bunun ardından imparatora başvurarak “doğrudan imparatora bağlı kent” olma talebinde bulunmuştur. Lübeck artık vergisini doğrudan imparatora veriyordu. Fakat bu yönetim şekli oldukça gevşek olduğu için, Lübeck kenti kararlarını büyük ölçüde kendisi verebiliyordu. Dortmund, Goslar, Thüringen gibi kentlerde sonradan bu yönetim şekline geçti. Hamburg gibi kentlerse doğrudan feodal beyi kendileri şehirden kovmayı başardı (Stoob,1995:56).

Vatandaşlar kentlerinde geçerli olan kanunlara tabiydi, ancak yönetim yapısı demokratik olmayıp egemen oligarşi hakimiyeti mevcuttu. Oligarşi üyeleri görevlerine hayat boyu devam ediyordu. Oligarşi sürekli olarak kent içerisindeki diğer gruplarla çatışır veya sürtüşürdü (ör. Loncalar ve tüccarlar gibi). Alt sosyal gruplar ise büyük ölçüde yetkisiz ve haksızdı. Buna rağmen burada ilk vatandaş (burjuva) yansımalarından söz edilebilir, çünkü kentlerde artık doğum yerine ekonomik başarı insanların konumunu belirliyordu. Bununla birlikte yönetici tabakalara çıkış zorlaştırılmıştı ve ataerkil bir oligarşi vardı. Bu soy esasına dayanan egemenliklerle çok benzeşiyordu. Bu dönemde “Şehir havası özgürleştirir” sloganı ortaya çıkmıştı. Bir yıldan fazla kentte kalan ve kırsal soylusu tarafından geri çağırılmayan kişi, artık vatandaşlık başvurusu hakkına kavuşuyordu. Ayrıca kentlerin oluşumu ve piyasaların gelişimi Hanse’nin oluşumunda ve gelişiminde önemli bir rol oynuyordu. Şehirler 11. Yüzyıldan itibaren “üretim ve ticaretin merkezi olarak” sürekli önemlerini arttırmaya başlamıştır (Hammel, Kiesow, 2004,21-24).

Ortaçağın sosyal yapısı ise, alt, orta ve üst sınıf olarak üçe ayrılmıştır. Kıyı kentlerinde bu bölünme daha dengeliydi. Örneğin Lübeck’te nüfusun %22 üst sınıfa ve %40’ı alt sınıfa dâhildi. Ama Hanse kenti olmayan Augsburg’daysa bu oran üst tabaka %8 ve alt tabaka %86 şeklindeydi. Üst tabaka daha ziyade uzak ülke tacirleri ve mülk sahiplerinden oluşuyordu. Orta sınıfı küçük tacirler, şehir memurları ve zanaatkârlar oluşturuyordu. Alt sınıf ise iki bölümden oluşuyordu. Birincisi kendi hayatını idame ettiremeyen hasta, yaşlı vs. bunlar dilenmek zorundaydı. İkincisi ise, gündelikçi, yardımcı işçi vs. gibi insanlardı. Estonya, Letonya ve Polonya’daki kentlerin nüfusu büyük oranda Alman değildi. Bu yüzden doğal olarak daha kötü koşullarda yaşıyorlardı. Kadınlar (tüm sınıflar) ise esas itibarla tüm vatandaşlık haklarından mahrumdular. Ancak 14. yy’dan sonra kadınlarda loncalarda yer edinmeye başladılar. Üstelik bu sadece ölmüş kocalarının işlerini devam ettirme hakkına kavuşmuş dul kadınlardan oluşmuyordu. Bütün kadınları kapsıyordu. Ayrıca Ruhban sınıfı ve Yahudiler vatandaşlık hakkından mahrumdu. Ruhban sınıfı sayı itibarıyla az olsa da, etkileri büyüktü. Yahudiler ise 12. Yy’dan itibaren gettolarda yaşamak zorundaydı. Bununla birlikte Yahudiler daha ziyade Ren bölgesi, Westfalya ve Saksonya’da yaşıyordu. Hanse kentlerinde sayıları düşüktü. Zaten Hanselerde yönetim kadrolarına sadece varlıklı vatandaşlar gelebiliyordu. Zamanla bu makamları sadece lonca mensupları ve tacirler yer alabilmiştir. Servet dağılımı araştırmaları ise bu dönemde başarılı sonuçlar vermemiştir.(Noodt,2004:80-82)

Brandt , servet dağılımını sorgulamıştır. Fakat büyük servetlerin araştırmasında ortaya bir engel çıkmaktadır. Buna göre zengin vergi mükellefleri gerçi saray kayıtlarına alınmıştır, ama ismen zikredilmemişlerdir. Lübeck nüfusu hem Hamburg nüfusuyla hem de Augsburg nüfusuyla derinlemesine karşılaştırılmıştır. Bunun sonunda Lübeck halkının Augsburg halkından daha zengin olduğu ortaya çıkmıştır. Lübeck’de servet daha geniş kesimlere yayılırken, Augsburg’ta daha ziyade zirvedeki bir grubun elinde toplanmıştır. Lübeck’te yerli bir üretim olmamasına karşın, ticaret halkın büyük bir bölümünü refah içerisinde yaşatabilmiştir(Brandt,1966:223). Lübeck’in üst tabakasının serveti daha ziyade kar birikimi neticesinde oluşmuştur. Ayrıca nüfusun büyük bir bölümü tüccardır ve ticaret yapmaktadır.

1368 yılının gümrük kayıtları yaklaşık 2500 yerli ve yabancı tüccarın bulunduğunu göstermektedir. Bunun ilerisinde nüfus yapısı “örneğin yonca yapısı gibi aristokratik yapıyla örülmüştür.” Kentte kalabalık bir zanaat ve hizmet sektörü de vardı. Bunlar esas itibarla yüksek burjuva sınıfından ayrılıyordu (Noodt, 2003:9-51) Hem sosyal politik hem de ekonomik bakımda etkin olan bir grup ailenin Lübeck’te bulunduğu ve bu anlamda erken yeniçağda bir asil sınıfından bahsetmenin mümkün olduğunu söylememiz gerekir. Georg Fink 1938 yılında bu tespitte bulunmuştur (Fink, 1938 :257-279).

Lübeck’in geniş üst sınıfından küçük bir grup insanın bazı topluluklarda bir araya geldiği ve bu şekilde meclise egemen olduklarını görebilmekteyiz. Bu yüzden 15. Yüzyılın ikinci yarısı için, Lübeck’te kent asilliğinin bir varyasyonunun bulunduğu bahsetmek mümkündür. Tabi ki imparator tarafından sunulan bir arma, burjuva elit tabakaları arasında çok tercih edilen bir statü sembolüydü. Her ne kadar bu arma kısa süre içerisinde çevredeki asil aileler veya prenslikler tarafından kabul görmüyor olsa da, yine de kent içerisindeki sınıf farklılığını ortaya koyan önemli bir vesikaydı (Werner, 1992:99-127),(Werner 2001:214-219).

1.1.Lübeck’in Tarihi

12. yüzyılın ortalarına kadar Alman tüccarlar doğu bölgesiyle sadece imparatorluk sınırları dışında kalan bölgelerden ticaret yapabiliyordu.1100 yılında eski-Lübeck yerleşkesi Trave ve Schwartau nehirleri arasında kuruldu. Bu yerleşke 819 yılında slav-Aboritler tarafından kurulan alanda/kalede yeniden kurulmuştur. Eski-Lübeck’te Almanlar, Nordik halklar ve Hristiyanlaştırılmış Slavlar oturuyordu. Sonuçta burası Baltık denizi bölgesindeki en önemli uluslararası ticari imparatorluktu (Kattinger,1999:31). 1230’larda Wagrien bölgesi Holstenliler ve Holstein kontu tarafından işgal edildi ve bölge Heinrich dem Löwen tarafından kont Adolf II’ye (Schauenberg) verildi ki o eski-Lübeck’in yanında bir yerleşim yeri kurarak ticaretin daha da gelişmesini istiyordu (Glaser, Hammel, Scheftel,1999: 248).

Yeni ticaret merkezi nehrin daha yukarısında Trave ve Wakenitz’in birleştiği noktada kurulacaktı, çünkü burası daha iyi savunuluyor ve gemilerin buraya yanaşma koşulları daha uygundu. Lübeck ismi tüm Baltık bölgesinde iyi tanındığı için, bu yeni yerleşimin adının da olmasına karar verildi. Muhtemelen eski Lübeck sakinleri, yeni kentinde çekirdeğini oluşturdu. Fakat Lübeck kısa sürede Heinrich des Löwen’in Bardowick kentini tehdit etmeye başladı. Heinrich der Löwe bunun üzerine Bardowick’i korumak için Lübeck gelirlerinin yarısını kendine istedi ise de Kont buna yanaşmadı (Helmold, 2008 :264).Heinrich bunun ardından ticareti men etti ve pek çok kişi kenti terk etti.1157’de kent yıkıldı. Yerleşimciler ise kenti tekrar kurma izni istedi, ama Heinrich bu izni ancak kont Adolf II’nin kentten vazgeçmesiyle verdi (Hoffmann, 1989:36). Kent tekrar kurulduktan sonra büyüme devri başladı. 1159 yılına kadar daha önce burada yaşayan tüccarlar geri geldi(Kattinger, 1999:73). Heinrich Lübeck’i desteklemek için Danimarkalılar, İsveçliler, Norveçliler ve Rusların bu yeni kentte ticaret yapmalarına izin verdi. (Helmold, 2008:304).Heinrich ayrıca Gotland bölgesindeki sorunları aşmış ve Gotlandlıların imparatorlukta sahip oldukları hakları, Almanlara da sağlamıştır. Heinrich ayrıca tüccarlara can ve mal güvenliği konusunda güvence de sağladı (MGH,1941: C3 I,1,nr.62).Bu tedbirler o kadar işe yaradı ki Bardowick’li tüccarlar Lübeck’e taşınmıştı. Tabi ki burada Lübeck’in coğrafi avantajları belirleyici olmuştu, çünkü burada gemiden gemiye ticaret yapılabilirdi (Kattinger, 1999:88).

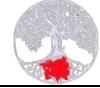
1.Friedrich’in 1152 yılında Alman kralı seçilmesinden sonra, Friedrich ve Heinrich antlaşma yoluna gitti. Friedrich İtalya’daki hedefleriyle ilgilenecekti ve Heinrich ise babasından alınan Bavyera’yı geri alacaktı. Heinrich bu şekilde kuzey Almanya’da neredeyse

kral mertebesine yükselmişti. Kısa bir süre sonra Heinrich der Löwe artık kuzeni Friedrich Barbarossa ile anlaşamıyordu. Politik çekişmelerin ardından savaş çıktı ve Heinrich bu savaşı kaybetti. Bunun ardından kuzey Almanya'daki topraklarının büyük bölümünü terk etmek zorunda kaldı (Hoffmann, 1989:42).

Heinrich Lübeck'ten vazgeçmek zorunda kaldı ve kent 1181 yılında imparator Friedrich Barbarossa tarafından kuşatıldı. Kuşatma antlaşmaya gidilmesiyle sonuçlandı ve Barbarossa tarafından kent hakkını kabul edeceğini teyit ettikten sonra kenti teslim aldı. Ama imparator tekrar İtalya'ya yöneldi ve bu Adolf III'ün iştahını kabarttı. Adolf Trave nehrinin kuzeyine bir kale inşa etti ve gümrük talep etti. Adolf yine Lübeck'lilerin çevre arazi, orman, sulak, çayırlarla ilgilenmesini yasakladı (Hoffmann,1989:103). Friedrich ise Lübeck kentine 1188 yılında imtiyaz tanıdı, çünkü sonuçta bu kent tek kazancıydı ve diğer kazandığı bölgeleri kendisine yardım eden kuzeyli prenslere bırakmak zorunda kaldı. (Hoffmann,2006:42f). Orijinal vesika günümüze kadar gelmemiştir ve sadece 1225 yılının bir kopyası mevcuttur. Bu yüzden tanınan bazı imtiyazların gerçekliği tartışmalıdır. Fakat buna rağmen Lübeck kentinin hukuki bağımsızlığının bir bazını oluşturmaktadır. Bu fermanla birlikte Kuzey-Alman prenslerinin yaptırımları devre dışı bırakılmış oldu. Örneğin fermanın 1. Maddesinde Lübecklilerin Kont Ratzeburg'un alanını kullanabilecekleri yazmaktadır. Ayrıca orman kullanımı ve balıkçılık gibi bazı haklarda verildi (Am Ende, 1975:27). Bu imtiyazlarla birlikte Adolf III tehlikesi kısmen giderilmiş oldu. Bu imtiyazlar Lübeck merkezinin önemini arttırdı ki bu imtiyazların bir bölümü zaten Heinrich dem Löwen tarafından verilmişti. Fakat imparatorun 1190 yılında 3. Haçlı seferi sırasında bir nehirde boğularak ölmesi, kenti yeniden başsız bırakmıştır. Adolf III 1192 kenti işgal etti, ama onunda hükümdarlığı uzun sürmedi. Danimarkalı Waldemar 1202 yılında Almanya'ya girdi ve Lübeck'i aldı (Hoffmann, 1977:16). Waldemar II'nin egemenliği kent için avantaj teşkil etmişti, çünkü kral hem Heinrich dem Löwen'in haklarını kabul etmiş hem de Friedrich I'in imtiyazlarını tanımıştı. Ayrıca Hamburg'da onun egemenliği altında olduğu için burayı Baltık denizi ticaretinde kullanmaya başladı ve Lübeck ise İngiltere ticareti üzerine yoğunlaştı(Kattinger,1999:185). Lübeck'e ayrıca Waldemar tarafından ringa balığı ayrıcalığı tanındı. Bu büyük bir avantaj oluşturdu. Hatta paradoks bir şekilde Alman tüccarlar özellikle bu zamanda İskandinav tüccarların önüne geçti(Hoffmann, 1977:19).

Waldemar'ın bu tutumu sonucu Lübeck en önemli ticari merkez oldu (Ders,1989:111-115). Kent ancak 1223 yılından sonra kral Waldemar'ın güç kaybetmesiyle birlikte bu süreçten çıkmaya başladı. Kent artık bu noktada kendi kendini yönetmek istiyordu ve 1225 yılında Waldemar'ın, Heinrich von Schwerin tarafından esir alınmasıyla birlikte o an gelmişti. (Hubatsch,1976:6). Danimarka egemenliği ret edildi ve imparator II. Friedrich'ten yardım istendi. Bunun için Friedrich I. vermiş olduğu ferman değiştirildi ve imparatorun huzuruna bu yeni belgeyle çıkıldı. İmparator ise yeni bir haçlı savaşına hazırlandığı için, Lübeck'liler ona destek verdi ve bunun sonunda imparator iki hafta sonra yeni imtiyazları onayladı(Hubatsch, 1976:5). Sonunda Lübeck hukuki bağımsızlığını elde etti. Lübeck ayrıca imparatorluk topraklarının ayrılmaz parçası oldu ve kontların egemenlikleri ortadan kaldırıldı. Bu şekilde artık Holstein asillere karşı bir hukuk-bariyeri konmuş oldu. Burada ayrıca dikkat çekici olansa, imparatorun göndereceği Rector'un hem kentin hem de Trave üzerindeki kalenin yönetiminden sorumlu tutulmasıydı. Kent ayrıca sikke basma hakkını elde etti, ama bunun için imparatora birkaç yıl boyunca 60 mark-gümüş vermesi gerekti. Burada Schauenburg'un toprak isteminin açık bir şekilde sonlandığını görebiliriz. İmparator ayrıca tüccarların can ve mal güvenliğini sağlamış ve İngiltere ile olan ticareti yasalaştırmıştır. Bu noktada Alman şövalyeleri ustasının önemli bir rol oynadığı tahmin edilmektedir. Çünkü imparator onu Prusya şövalye devletini kurmakla görevlendirdi ve Lübeck nihayetinde Prusyalı ve Livlandlı koloniciler için önemli bir limandı (Boockmann, 1976:102). Lübeck böylece hukuki anlamda

imparatorluk kenti olmuştu. Ama pratikte ancak 1227 yılında Waldemar II'nin Børhoved muharebesinde yenilmesiyle bu sığata kavuştu(Boockmann, 1976:102-110).

Lübeck bu dönemde kuzey Almanya'nın tek imparatorluk kentiydi, çünkü Hamburg bu unvanı 1510 yılında kaiser Maximilian I ve Bremen 1541 yılında kaiser Karl V. Tarafından imparatorluk kenti ilan edilmişti. Lübeck imparatorluk çıkarlarıyla uyumlu bir şekilde Baltık denizinde genişlemeye devam etti. Danimarkalıların bıraktığı boşluklar dolduruluyordu. Lübeck artık kendisi kentler kuruyor ve bunlara Lübeck kent hakkını tanıyordu. Kısa süre içerisinde Wismar, Rostock, Stralsund, Stettin ve Danzig bu kurulan kentler arasındaydı. Alman şövalye birliğiyle ilişki ise özellikle önemliydi. Bu 1226 yılından itibaren kendi devletini kurmaya başlamıştı(Hubatsch, 1976:11).

1. 2.Hanse Oluşumunda Gotland Yoldaşlığı

Gotland yoldaşlığının kurulması, aynı zamanda Hanse'nin dünyaya gelmesiydi. Çünkü bu yoldaşlığa Lübeck'li, Vestfalyalı ve Saksonyalı tüccarlarda dâhildi(Dollinger,1998:42). Bugün bilinen “Alman Hanse'den” farklı olarak, Gotland yoldaşlığı daha ziyade ticari birlik şeklindeydi. Bunlar Roma imparatorluğu tüccarları olarak bir araya gelerek, var olan ticari riskleri azaltmaya çalışmıştır. Dolayısıyla ortak köken, hukuk anlayışı ve ticari çıkarları vardı. Tüccarlar sürekli gezmek yerine Visby adasına yerleşmişti (Hoffmann, 1989:43).4 kişiden oluşan bir yaşlı şahıslar heyeti (Altermännen) oluşturulmuş ve böylelikle Lübeck, Visby, Soest, Dortmund kentlerini temsil eden bu adamlar aynı zamanda hakem vazifesi de görmüştür (Hoffmann,1989:47). Bununla birlikte Gotland Yoldaşlığı kavramı hiçbir yerde ortaya çıkmamış ve ancak daha sonraki belgelerde kendini göstermiştir. Tüccarlar bunun yerine “Gotland'da bulunan Roma İmparatorluğu Tüccarları” ifadesini kullanmışlardır. Bu ifade ilk defa 1252 yılında ortaya çıkmıştır(Hoffmann,1989: 48).

Aslında Visbey adası Alman tüccarları tarafından çok daha önce ziyaret edilmeye başlamıştı. Bu ticaret yoldaşlığı sadece Gotland ile sınırlı değildi. Rusya, İngiltere, Flandern bölgesine de uzanıyordu. Sonuç itibarıyla Kuzey – Doğu bölgesinin ham maddeleri Kuzey – Batı bölgesinin işlenmiş mamulleriyle takas ediliyordu (Hoffmann,1989:134). Lübeck'in İngiltere ile olan ticari faaliyetleri 13. Yy'da başladı. Fakat Londra'da Köln ve Ren bölgesi hâkimdi. Bu dönemde İngiltere ile ticaret yapan çok sayıda Hanse vardı. Lübeck'liler ise Rusya'dan getirdikleri mallar sayesinde monopol kurmuştu. 1237 tarihinden itibaren mallar Hamburg'a kara yoluyla götürülüyor ve oradan gemiyle İngiltere'ye ulaştırılıyordu(Kattinger, 1999:252). Aynı yıl kral III. Heinrich İngiltere'nin tüm Gotland tüccarlarına vergileri kaldırdığını ilan etmiştir(HUB, I, nr. 281). 1230 ve 1241 yılında Lübeck ve Hamburg arasında işbirliği antlaşması imzalandı. Bu antlaşma aynı zamanda Hanse kentlerinin başlangıcı olarak görülmektedir(Schütt, 1990:40). İngiltere'deyse Lübeck'in ve Hamburg'un faaliyetleri arttığı için, Londra meclisi 31.07.1251 tarihinde “Gotland Yoldaşlığını” İngiliz piyasalarına mal satmaya davet etti(Dollinger,1998: 41). Bu dönemde ayrıca hem Ren kentleri hem de Lübeck ta tarafından desteklenen Richard Von Cornwall Roma kralı seçildi, ağabeyi Heinrich III'ün ayrıcalık tanınmasının nedeni buna dayanıyordu. 1257 yılında Lübeck tüccarlarının ticaret özgürlüğü kabul edildi ve bu esasında Lübeck'in Köln ile eşit hale gelmesi demektir (Kattinger, 1999:268). Bu ayrıcalıklar daha sonra oğlu Edward I. tarafından onandı. Sonraları Köln'ün azalan şarap ticareti ve Lübeck'in artan yün, kumaş, baharat ticareti nedeniyle, Lübeck Kral Edward I. 'in gözünde Alman ticaretinin temsilcisi olarak kabul gördü (HUB I, nr. 974).Lübeck sonunda 1282 yılında Köln sultasını kırmayı başardı ve bunun ardından alman tüccarlar “Alman Hanse Birliği Tüccarları” olarak anılmaya başladı. (HUB I, nr. 902). Lübeck'in nüfusu sürekli artmaktaydı. Bunun nedeni tabi ki Kuzey- Baltık denizi arasındaki konumu ve Gotland yoldaşlığının çözünmesinde yatmaktaydı (Kattinger, 1999:285).Ayrıca misafir olarak gelenlerin ticaret yaptıkları zaman vergi vermeleri gerekiyordu ve bu yüzden

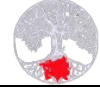

pek çok tüccar kent üyesi olmayı tercih ediyordu. Sonuçta göçmenler hem para hem de işgücü getiriyordu. Bu Lübeck'in hızla kalkınmasını sağladı. Batıdan doğuya göç edenler genelde önce Lübeck'e yerleşirdi ve ancak 2. veya 3. nesiller buradan yola çıkarak daha doğuya ilerledi. Bunun sonucunda Lübeck merkezli olan ve tüccar ailelerin birbiriyle akraba oldukları bir sosyal yapı oluştu (Kattinger, 1999:285).

İngiltere'nin yanında Flaman bölgesi de, Hanse için en önemli olan ticari merkezlerindendi. Flaman bölgesi bir yanda Rus mallarının satılabilmesi ve buradan da kumaş satın alımı avantajları sağlanmaktaydı. Brügge kenti en popüler kentti. O dönemlerde Brügge'nin doğrudan Kuzey deniziyle bağlantısı vardı ve gemiler bunun için yanaşabiliyordu. 11. Yüzyılda Flaman kumaşı önemli bir kalite yakalamıştı. Bunun en önemli nedeni bölgenin nüfusunun hızla artmasından ileri gelmekteydi (Henn,1989:52).1368 yılında Flaman bölgesinden yapılan ithalatın %75'ini bu kumaşlar oluşturuyordu. Burada Lübeck'liler ve Köln'lüler arasında bir sürtüşme olmadı, çünkü Köln'ün bölgede ayrıcalığı yoktu (Dollinger, 1998:62). Brügge'de de tıpkı Londra ve Novogrod'da olduğu gibi bir Alman kolonisi kuruldu. 1255 yılından sonra ayrıcalık dengesinin Hamburg ve Lübeck tarafına kaydığı ve batı Alman kentlerinin önem kaybettiğini görebiliriz. (HUB I,nr. 421- 428). İşte bu ayrıcalıklar Hanse'nin Flaman bölgesindeki ticaretinin temel taşlarıydı. Hanse ticareti, Brügge kentinin büyümesine paralel olarak gelişti. Brügge bu anlamda batının dünya pazarı olma yolundaydı (Dollinger, 1998:63). Lübeck aynı zamanda imparatorluk adına pazarlıklar da yürütüyordu ve imparatorluk kentleri kendi çıkarlarını savunması için Lübeck'e vekalet veriyordu (Kattinger,1999:336).Alman tüccarlar ise tüm bunların karşılığında ticaret serbestliği, toplantı özgürlüğü, statü ayrıcalığı gibi pek çok ayrıcalık elde etti ve Hanse birliğini oluşturma şansını buldu (Ders, 1999:55f).

Hanse tüccarlarının ticareti tek bir yüzyıl içerisinde hızla gelişti. Almanlar hem Kuzey denizinde hem de Baltık denizinde rakiplerini alt ediyordu. Kuzey denizi bir süre sonra Gotlandlı tüccarlar için kapatıldı, ama Alman asıllılar bundan muaftı. Bunun nedeniyse Gotlandlıların tıpkı Lübeck gibi batıda belirleyici diplomatik pozisyon sahibi olmamalarından ileri geliyordu (Kattinger,1999:339). Gotland yoldaşlığı işte bu dönemde çökmeye başladı, yoldaşlık için bu yeni kriterler fazla sıkıydı, çünkü Kuzey Avrupa ticareti önemli ölçüde değişmişti. Yeni ticari metotların gelişmesiyle birlikte, tüccarlar artık memleketinden işleri yönetmeye başlamıştı. Ayrıca nakit para kullanmadan ödeme yapılıyordu ve yurt dışında sadece acenteler bulunuyordu (Hoffmann, 1989:138).Yoldaşlığın gücü ise özellikle Lübeck ve Visby gibi kentlerin desteğinden ileri geliyordu. Ticaretin artmasıyla tüccarlar memleketlerinin korumasına ihtiyaç duymaya başladı ve kentlerde bu işten memnundu (Dollinger,1998:65). Çünkü kentlerin dokusu ne kadar yoğunlaşırsa, şehir meclislerinin talepleri o kadar yükseliyordu (Hoffmann,1989:139). Lübeck bunun dışında Novgorod ticaretinin yönetici şehriydi ve Alexander Nevski ile 1259/1260 yılları arasında yürütülen pazarlıklarda özel bir konum istiyordu (HUB I, nr. 527)

Netice itibarıyla Gotland giderek olayların ve antlaşmaların dışında kalmaya başlamıştı ve Lübeck-Visby antlaşmasına 1282 yılında Riga da katılmıştı. (Kattinger, 1999:381).Bunun ardından Lübeck ve Visby arasında Baltık denizindeki egemenlik kavgası çıktı. Sonunda Lübeck bu kavgadan kazançlı çıktı ve bölgenin tek hâkimi oldu. Visby'de bütünüyle önemsiz bir kent olmadı ve Hanse 3'e bölündüğünde Gotland-Livland bölgesinin yönetimine getirildi(Bohn, 1999: 273). Lübeck 150 yıl içerisinde birçok kez yıkılmış ve yeniden kurulmuştur, fakat bu durum onun Roma imparatorluğu içerisinde Köln'den sonra ikinci önemli kent olmasını engelleyememişti. 13. yüzyılın ortalarından itibaren ticaret ve organizasyon belirgin bir değişikliğe uğradı. Özellikle Wendik kentler olan Lübeck, Rostock, Stralsnd, Wismar ve Greifswald birlikteliği ön plana çıktı. Hamburg ve Lüneburg her ne kadar aşağı Saksonyalı kentler olsa da bu birlikteliğe dâhildi. (Hoffmann,1989:140). Bu şekilde

kentler dış ülkelerdeki ayrıcalıklarını koruyabiliyor ve ortaklaşa ticari ambargolar koyabiliyorlardı (1277 Novgorod, 1280 Brügge, 1284 Norveç). İngiltere-Fransa arasındaki 100 yıllık savaşta Alman tüccarlar Brügge üzerinden çatışmalara girmekten korktukları için, 1356 yılında Lübeck meclisi Kuzey Alman kentlerini bir araya toplama kararı aldı. İşte bu ilk Hanse kurultayı oldu. Kent Hansesi nihayet şekillenmişti (Hoffmann, 1989:141).

2.Hanse'nin Oluşumu

Hanse ismi ilk defa 12.Yüzyılda ortaya çıkmış ve önceleri ortak yürütülen ticari faaliyetlerin adlandırılması için kullanılmıştır. Bu kavram ilk önce kuzey batı Avrupa'da kullanılmıştır. Daha sonra ise, 13. Yüzyılda İngiltere üzerinden Baltık denizi bölgesine intikal etmiştir (Hammel,Kiesow,2004: 27).Hanse'nin bazını ise, 1000'li yıllarda kentlerin ve tüccarların bir araya gelmesi oluşturmaktadır. İskandinav tüccarların yeniden yapılanmaları, Baltık denizi bölgesinin Orta- ve Batı Avrupa ticaret yapısına entegre olmasını sağlamıştır. 1150 ve 1300 yılları arasında süratle artan nüfus beraberinde gıda maddesi, ham madde ve lüks tüketim maddesine olan talep patlaması getirmiştir (Stoob, 1995:100-108).

Hanse araştırmalarında Hanse tarihi iki aşamaya bölünmüştür. 1160-1358 arası tüccar örgütlenmesi aşaması ve 1360-1669 arası kent örgütlenmesi aşamasıdır. Günümüzdeyse bu ayrışma şüpheyle bakılmaktadır. Hanse'de tüccar - Kent arasında bir işbirliğinin yadsınamaz olduğu ileri sürülmektedir. Buna rağmen yukarıdaki ayrışım Hanse tarihinin kaba bir şemasını aktarmaktadır. Bunun Hanse'nin kuruluş ve gelişme devresi olarak da değerlendirebiliriz. Tüccarların kent meclisleriyle olan işbirliği, Hanse ticaretinin çerçevesini oluşturmuştur. Kentleşme dönüşümüyle düzenli hale gelen Hanse kurultaylarının başlaması ve 1358 yılında "Alman Hanse Kenti" ifadesinin kullanılmasıyla gerçekleşmiştir. Tabi ki 13. ve 14. Yüzyıldaki politik durumda Hanse'nin serpilmesinde etkili olmuştur (Puhle, 2006 :196-201).

Hanse ticareti 14. Yüzyıla kadar gezgin tüccarlar üzerinden gerçekleştiriliyordu. Bunlar gittikleri bölgelerde mal alır ve başka bir bölgede satardı. Fakat mallarına eşlik etmek zorunda oldukları için, ticaret hacmi büyümezdi. Git gide büyüyen mal ve para hacmi nedeniyle, daha önceleri İtalya'da uygulanan sabit-tüccar modeli gelişti. Burada tüccar artık mallara refakat etmiyor, işleri bir merkezden yürütüyordu. Lojistik sektörü bu değişikliğin sonunda doğmuştur. 12. Yy'da kuzey denizi kentlerindeki denizciler bu dönemde bir birlik oluşturarak, çok sayıda gemi ile ticari faaliyetlerini sürdürmeye başladı. 1161 yılında Gotland'da ilk birlik olan "Gemeinschaft Koopman" kurulması, daha sonra farklı bölgelerin birbirlerine karşılıklı olarak bazı imtiyazlar tanınması (alım ve satım hakkı) ticareti geliştirdi. Bu tür anlaşmalara Ortaçağ'daki tüm tüccarlar olumlu bakıyordu, çünkü bu yolla gümrüklerden kurtuluyorlardı ² (Hammel-Kiesow,2004:104/105).

Bu dönemde gerçekleşen Almanya'nın doğuya genişlemesi ise, doğal olarak Hanse'nin yükselmesinde önemli rol oynamıştır. 12. Yy.'dan itibaren Baltık denizi güneyindeki Slav-halk grupları sürüldü ve asimile edildi. Bu bölgelerde yeni kentler kuruldu ve Almanya'nın iç bölgelerinden buraya nüfus aktarıldı. Lübeck bu kentlerin ilkiydi. Kentler genellikle eski Slav-yerleşkesi yanında kurulup, doğrudan Alman egemenliğine bağlandı. Örneğin Estonya'nın Tallin kenti 10. Yy.'da kalesi olan bir Eston yerleşkesiydi. Burası Danimarka kralı tarafından zapt edildi ve yıllar sonra Alman şövalyelerine teslim edildi. Bu şövalyeler ise 200 Alman tüccarı kente çağırdı. Bunlar kalenin yanına bir kent inşa etmeye

² Hanse'nin yükselişinin bir diğer nedeniyse "Kogge" isimli yeni bir gemi-tipine geçmeleri idi. Bu gemi diğer Norman kürek-gemilerinden üstündü.

başladılar. Bu şehirlere daha sonra Rus ve İsveçli tüccarlarda gelmeye başladı. Zamanla bu Baltık kentlerinde egemen Alman üst tabaka oluştu, ama Alman köylü göçü pek gerçekleşmedi. Baltık ülkelerindeki Alman genişlemesi daha ziyade şövalye birliği tarafından organize edildi. Birlik 1231 yılında bugünkü Estonya, Letonya ve doğu Prusya’da bir Şövalye devleti kurdu. Şövalye devleti bu itibarla Hanse’nin tek asil üyesi olarak bu oluşumda yerini aldı (Dollinger, 1998:50).

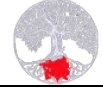
Artan ticaretin sonucu olarak 13. yy’da finans devrimi gerçekleşti ve tüccarlar artık kendileri seferlere çıkmamaya başladılar. Bu süreçte deniz ticareti büyüdü ve bugünkü kredi-ekonomisi filizlendi. Ticaret ise daha ziyade birkaç kentte yoğunlaştı. Artık Kutsal-Roma/Germen imparatorluğun gücü zayıflamış ve Hanse-kentleri gelişmeye başlamıştı. Lübeck burada öncü rolü üstlendi. İlk önemli karar ise Flandern bölgesinin ticari yaptırımlarına karşı alındı. Bu olayda Hanse Birliği Flandern bölgesine yönelik “karşı yaptırım” kararı aldı ve bölge kısa bir süre sonra söz konusu blokajından vaz geçmek zorunda kaldı. Artık Flandern bölgesindeki bütün kapitülasyonlar tekrar geri kazanılmıştı. Bu Hanse toplantısında ayrıca ilk defa “Alman Hanse” kelimesi kullanıldı.

Bu başarının ardından ise Danimarka’ya ortak savaş ilan edildi. 1361 yılında Danimarka kralı Waldemar yine bir Hanse şehri olan Visby’yi işgal etmiş ve bunun sonunda deniz geçiş yolunu kapatarak gümrük almaya başlamıştı. İlk savaşı Hanse kentleri kaybetti. Ancak 1367 yılında kurulan Köln paktı sonucu kral Waldemar mağlup edilebildi. Bu şekilde Hanse’nin Baltık denizindeki çıkarları uzun süreliğine korumaya alındı. Hanse kentleri bu dönemde Rus, İngiliz veya Hollandalı tüccarları Baltık denizinden uzak tutmayı başardı (Schütt,1990: 38).

Bu dönemde, Almanya’da geçerli para gümüş sikkesiydi. Bu para 240 dinar veya pfennig şeklindeydi. 12 pfennig bir schilling ediyordu. Bu para birimi neredeyse tüm Avrupa’yı fethetmişti. Daha sonra bunun yerini mark birimi aldı. Hanse bölgesindeyse daha ziyade Lübeck markı kullanılırdı. Diğer ülkelerdeyse kısmen altın kullanılıyor veya kürk-deri gibi maddeler takas için değerlendiriliyordu. İngiltere ise sterlin para birimine sahipti. Para birimlerinin çokluğu bazı aracı kuruluşların doğmasına neden oldu. Bunların arasında en bilindik olanları ise Lombard bankerleriydi. Bugün kullanılan Lombard kredisi veya Lombard eğrisi gibi tanımlar o dönemden kalmaz. (Schütt,1990:68).

2.1. Hanse’ye Dâhil Olan Kentler

Neredeyse tüm kuzey Alman kentleri bu oluşumun içerisindeydi. Hanse’ye dâhil olma kriteriyse, belirli bazı şartları yerine getirme ve Hanse’yi çatışmalara sokmamaktı. Bazı kentler zaman zaman dışlandı (ör. Köln burada İngiltere’ye karşı savaşı desteklemediği için dışlandı). Bazı bölgelerin özel hakları vardı ve bazıları bu imtiyazlara sahip değildi (ör. Danzig çevresindeki Prusya bölgesi İngiltere üzerindeki özel haklara sahip değildi). Bir vatandaşın tam üye olabilmesi için ise Alman olması gerekiyordu. Kentlerin bu şekilde politik olarak bir araya gelmesi, ortaçağ için bilinmeyen bir hukuki yapılanmaydı. Formel olarak egemen asil yönetim vardı, ama bunların sözü kentlerde çok geçmiyordu veya ticari faaliyetleri faydalı görüyorlardı. Tam olarak Hanse’nin politik ve ekonomik güce kavuşması, sadece ve sadece 13. Yy’da imparatorluk gücünün zayıflaması sayesinde gerçekleşti. Hanse birliklerinin yoğun olarak yapılanmaya başladığı 13. Yy’ın sonunda 23 Hanse kenti, 14. Yy’nın sonunda 51 ve 1480’lere gelindiğinde 108 şehre kadar çıkmıştır. Ayrıca Alman

şövalyelerinin kontrolü altında olan kentlerde Hanse'nin etki alanı içerisindeydi (Stoob,1995:89).

Alman imparatoruysa bu oluşumu kendi yönetiminden bağımsız bir birlik olarak görüyordu. Hanse Birliği, imparator ve kentler arasındaki sürtüşmelerde Hanse çıkarı zedelenmediği sürece taraf olmuyordu. Eğer iki Hanse kenti arasında çatışma olursa, o zaman üçüncü bir kent aracı olabiliyordu. Hanse'nin Alman imparatoruyla olan ilişkisi oldukça yüzeyseldi. İmparator Hanse faaliyetlerini durdurmak için hiçbir şey yapmıyordu. Hanse'ye hiçbir zaman ne imparator ne de yerel egemenler tarafından ayrıcalık tanınmıyordu. Ayrıcalıklar sadece kentlere veriliyordu. Hanse'nin ayrıca Alman soylularla da bir ilişkisi yok gibiydi (Alman şövalyeleri hariç, çünkü bu askeri olarak da yardımda bulunuyordu). Hanse hiçbir zaman bir bölgeyi devlet yapısı içerisine kavuşturmaya çalışmamıştır. Hanse her zaman kentlerin özgürce bir araya geldikleri ve ticari çıkarlarını korudukları bir yapı kimliğini korumuştur (Stoob,1995 : 98).

Lübeck kenti ise Hanse içinde başkent olarak kabul edilmektir. Tabi ki bu noktada Lübeck'in coğrafi konumuna bakmak gerekir. Lübeck ilk kuruluş aşaması doğu bölgesinin kolonileştirilmesi için pagan ve dinsizlerin yaşadığı yerde kurulmuştur. Lübeck bu anlamda Baltık bölgesine sıçrayış için kurulmuştu. Kolonistlerin büyük bölümü liman üzerinden taşınmıştır. Buradan hareketle örneğin Rostock gibi yeni koloni kentleri kurulmuştur. Rostock, Wismar, Stralsund ve Greifswald gibi kentler hep Lübeck üzerinden kurulmuştur ki kuzeydeki Riga bile bu şehirlerin arasındadır. Yeni kurulan kentlerin neredeyse tümü Lübeck kanunlarını devralmıştır (Stoob, 2005:108).Trave nehri kıyısında bulunan Lübeck, bu niteliği ile gemi yapımı içinde uygun bir kenttir. Lübeck ayrıca 1201 yılında kurulan Riga'ya kadar Almanya'nın Baltık denizindeki tek ticari merkeziydi ve bu onu Hanse içinde ayrıcalıklı kılmıştı (Hoffmann, 2006:13).Lübeck iki Hanse yerleşimi olan Brügge ve Nowgorod'un tam ortasında bulunmaktadır. Bu yüzden bir lojistik üs olarak da faaliyet göstermiştir. Doğu- Batı arasındaki ticaret bu kentte düğümlenmişti. Ayrıca en dar koridor üzerinde olduğu için, Danimarka etrafında dolanmayan tüccarlar 70 km'lik bu dar koridordan geçmeyi tercih ediyor ve Lübeck'e uğruyordu. Hamburg'da yüklenen mallar kara yoluyla Lübeck'e taşınıyor ve buradan Kuzey-Baltık denizi bölgesine dağıtılıyordu (Dollinger, 1998:35).

2. 2.Organizasyon ve Düzen

Hanse sabit organları ve antlaşmaları olan bir kentler birliği değildi. Ayrıca federal bütçesi yoktu. Kentlerin kendi aralarındaki rekabet, daha kuvvetli bağların oluşmasını önlemişti. Ama bununla birlikte gevşek, fakat uzun süreli bir çıkar birliği kurmak için yeterince sebepleri vardı. Hanse kentleri çok az sayıda ortak kuruma sahipti. Ne sabit personeli ne de düzenli para kaynağı vardı. Aynı şekilde ne donanması ne de ordusu vardı. Bir devletin hiçbir alametini üzerinde taşımayan, ama buna rağmen bir devlet gücüne sahip olan Hanse, gevşek organizasyon yapısı nedeniyle o dönemde Roma hukuk okulundan gelen insanlarda bir şaşkınlık yaratmıştı. Her ne kadar Hanse bir devlet gibi organize edilmemiş ve yönetilmemiş olsa da, bazı kararlar alma olanağına sahipti. Hanse üyeleri kayıt altına alınmazdı, hatta bir üye listesi bile yoktur. Her bir Hanse'nin 50 ila 200 arasında üyesi bulunduğu tahmin edilmektedir. Üç halka şeklinde örgütlenmiştir. İlk halka Wendik, Sakson, Pommer ve Brandenburg kentlerini içine alıyordu ve merkezleri Lübeck'ti. İkinci halka Köln tarafından idare edilen Westfalya, Ren ve Prusya kentleri halkasıydı. Üçüncü halkaysa Wisby

ve Riga önderliğinde olan Gotland-Livland halkasıydı. Braunscheig ise daha sonra bir dördüncü halka olarak eklenmiştir (Henn, 1999: 14-23).

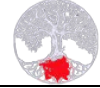
Karar alma süreçleri ise Hanse kurultaylarında gerçekleşirdi. Kurultaylarda sorunlar tartışılır ve karara bağlanırdı. Kurultaylar en yüksek merci olarak kabul edilirdi ve Hanse'nin yönetim organı konumundaydı. Tüm ticari anlaşmalar, savaş-barış-abluka kararları, üye alımı onayı gibi önemli konular bu kurultaylarda yapılırdı. Ayrıca Hanse kentleri arasındaki ihtilaflar yine bu kurultaylarda giderilirdi. Hanse kurultayları 1358-1669 yılları arasında düzensiz bir şekilde toplanırdı. Kurultaylar daha ziyade sorunlar büyüdüğünde olup, sakin yıllarda toplanmazdı. Hanse kurultaylarına imparatorluğun tüm önemli şahsiyetleri katılabiliyordu, (imparator, psikopoz, prens vs.) Fakat bunların oy hakkı yoktu ve sadece görüş bildirebilirlerdi. Sadece kentleri temsil eden temsilcilerin yani Hanse üyelerinin oy hakkı vardı. Yani Hanse üyelerinin temsilcileri ise kendi kent veya kent grubunun çıkarlarını savunurdu (Wernicke, 1998: 20-26).

Hanse kurultaylarında hiçbir zaman Hanse'nin bütünü katılmazdı. Grupların oluşumu ve buna uygun şekillenmeler meydana gelirdi. Hanse kurultayı toplanması için çeşitli kriterler vardı;

- a. Bir kurultayda en az iki Hanse şehir grubu temsil edilmeliydi.
- b. Salt bir pazarlık konusu, kurultayı toplamak için yetersizdi.
- c. Danışma toplantılarında ya Wendik kentler ya da Lübeck katılmalıydı.
- d. Pazarlıklar ancak söz konusu kentlerin kendilerini bir şekilde ifade etmeleri neticesinde sonlandırılabilirdi (ya şahsen, ya elçi üzerinden ya da mektupla) (Wernicke, 1998:27).

Hanse yönetiminde esas olan olay ise Hanse kurultayları olmuştur. 1356 yılından itibaren kurultaylar düzenlenmeye başlamıştı. Bu kurultaylar Hanse'nin en yüksek yasama, yargı ve yürütme organı niteliğindeydi. Her kent buraya temsilci, gönderiyordu ve çıkarlarını bu şekilde savunuyordu. Küçük kentlerin ise ortak temsilcileri vardı. Temsilci sayısı yaklaşık 80-90 arasındaydı. Ayrıca Alman şövalye birliğinin ve Hanse bürokrasinin temsilcileri de katılıyordu. Önemli kararlar oy birliği ile alınmak zorundaydı. Daha da az önemli olan kararlar ise oy çoğunluğuyla alınabiliyordu. Temsilciler kurultayda kendi şehir-vatandaşlarının isteklerini dillendirebiliyordu. Tartışmalı konularda temsilciler kendi şehirlerinin meclislerine danışıyordu. Buda oldukça fazla zaman alıyordu (Henn, 1999: 23-30).

Kurultayların toplanmasında Lübeck'in konumuysa belirleyiciydi. Her ne kadar Wendisch kentlerinin katılımı temel bir kural olsa da Lübeck'in katılımı olmadan kurultay düzenlemek mümkün değildi. Bunun dışında İngiltere talep etmiş olmasına rağmen, üye kentlerin bir listesi yoktu. Zira kentler, olası bazı kolektif sorumluluklardan kaçınmak istiyordu (Dollinger, 1998:119). Bununla birlikte resmi belge listesi, askeri dağılım listesi ve kurultay listeleri vardı. Yükseliş döneminde yaklaşık 70 kent tam üyeydi ve 100 kentte ayrıcalıklıydı. Hanse üyesi tek bir prens olup, oda Alman şövalyelerinin üstüydü. Kurultay davetleri bizzat Lübeck tarafından gönderilirdi (Wernicke, 1998:29). Toplam 72 Hanse kurultayının 54'ü 1356-1480 yılları arasında Lübeck'te gerçekleşmiştir. Bunun ardından Stralsund, Rostock ve Wismar gelmektedir. Köln kenti ise, Wendik bölgesi dışında gerçekleştirilen istisnai kurultay kentlerinden biri konumunda olmuştur (Dollinger, 1998:126).

Aynı şekilde 15. yüzyıldan önce zayıf siyasal birlikteliğinden dolayı Hanse'nin üye sayısı konusunda rakamlara ulaşmak da mümkün değildir. Kaynaklarda 72 Hanse kentinden bahsedilmektedir. Araştırmalarda ise bu sayı 70 ile 200 arasındadır. Buradaki farklılığın nedeni Hanse Kenti, Hansetik Kent veya Hanse'ye dâhil Kent türündeki tanımlamalardan ileri gelmektedir ki bu tanımlamalar söz konusu ayrıcalıklar doğrultusunda yapılmıştır (Henn,2006:18). Hanse kurultaylarının yanında bölgesel oturumlarda yapılmaktaydı. Burada bir yandan sorunlar yerel düzlemde tartışılırken, diğer yandan büyük kurultaya katılamaya küçük beldelerde kendilerini ifade etme imkânı buluyorlardı (Henn, 1999:18). Kentler, Hanse kurultaylarına ya kendileri temsilci gönderirdi ya da başka kentlerin kendilerini vekaleten temsil etmesini sağlardı. Bu noktada kentlerin Hanse birliğine üye olmaları dahi gerekmiyordu (Henn, 1999:18). Kurultaylarda alınan kararlar, yayımlandığı tarihten itibaren geçerli kabul ediyordu. Ancak kurultay kararlarına uyup uymamak kentlerin inisiyatifindeydi.

Lübeck'in bu konuda öncülük etmesinin sebebi coğrafi konumundan kaynaklanıyordu. Lübeck kenti Hanse'sinin tam ortasında yer alıyordu. Lübeck ve diğer Wendik şehirleri (Hamburg ve Lüneburg dâhil) kurultaylarda en fazla temsil edilen kentlerdi. Bunun ardından Prusya ve Livland kentleri gelir. Vestfalya, aşağı saksonya vs. kentlerinin katılımıysa neredeyse hiç kayda girmemiştir (Wernicke,1998:30). At nalı şeklindeki oturum salonunda, Lübeck U harfinin tam ortasında yer alırdı. Köln onun hemen sağında ikincisi sıradaydı ve üçüncü sırada Bremen ve Hamburg gelirdi (Dollinger,1998:128). Antlaşmaların onaylanması, ticari ayrıcalıklar, yabancı kentlerle pazarlıklar, temsilciliklerin açılması, savaş-barış kararları, her türlü kural, üye alımı-atımı ve Hanse içi hakemlik kararları bu kurultaylarda alınır (Dollinger,1998: 124). Eğer bir kent genel Hanse ilkelerine karşı çıktıysa, o zaman tekrar temel ilkeleri kabul edene kadar Hanse'den çıkartılabilirdi. Örneğin 1427 Bremen ve 1471 Köln şehirlerinin belirtilen tarihlerde Hanse'den çıkartılmıştır (Puhle, 2006:196-201).

Hanse Birliği, Tüccar Birliği veya Kent Birliği gibi tanımlamalara sıkça rastlansa da, hiçbir zaman yasal bağlayıcılığı olan bir birlik antlaşmasının olmadığı unutulmamalıdır. Bu yüzden bu türden tanımlamalar yanıltıcı mahiyettedir. Ayrıca hiçbir zaman bu birlik adına konuşma yetkisi sahip bir başkan da olmamıştır (Henn,2006:16). 14. ve 15. Yüzyılları arasındaki vesikalarına bakıldığında, dönemin Hanse kentlerinin bile Hanse'nin anlamı konusunda berrak bir tanımlama yapamadıklarını göstermektedir. Ayrıca kral Heinrich VII 1231 yılında kent-birliklerini yasaklamış ve imparator Karl IV 1356 yılında bunu uygulanacağını tekrarlamıştı. Yasakların gerekçesi birlik ilanının imparatorluk yasalarına aykırı olmasıydı. Kentler zaten bölgesel yönetimden oldukça bağımsız hareket ettikleri için, birde imparatorluk hukukuna aykırı davranışları akılcı olmazdı.

Zaman zaman Hanse kentleri resmi bir şekilde birbirine bağlanmaktan kaçınmıştır. Çünkü kentlerin girecekleri dış-çatışmalar onlar için bir dezavantaj teşkil edecektir. Hanse kentleri bazı kentlerin dış ülkelerle girmiş olduğu çatışmaları bile görmezden gelerek, bu ülkelerle ticari ilişkilerini devam ettirebiliyordu. Hanse temelde sayısız kentin, ekonomik ve politik ihtiyaçları nedeniyle bir araya gelmesinden ibaretti. Hiç bir zaman siyasal birlik kaygısı taşımamıştır. (Puhle,2006:196). Birlik vurgusu ancak söz konusu yabancı hükümdara karşı bir cephe oluşturmak gerektiği zaman zikredilmiştir. Ayrıca kentler 15.Yüzyıla kadar kendilerini asla net bir şekilde Hanse Kenti olarak tanımlamamıştır (Hammel,Kiesow, 2004:66).

2.1.1. Çıkar Çatışmaları Ve Askeri Müdahaleler

Çok sayıda kentin Hanse birliğinde yer alması, bunlar arasında farklı görüş ve farklı çıkarların olmasını kaçınılmaz hale getirebilmekteydi. Eşitlik ilkesi bulunsaydı da kentin büyüklüğü ve ekonomik gücü oranında bir hiyerarşik düzen bulunmaktaydı. Büyük kentler kendi aralarında rekabet ederken, küçük kentler ise rekabetçi koşulların uzağındaydı

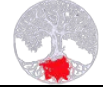
(Hammel,2004:74). Hanse ticaret sistemi genel bir tehdit altında olduğu zaman bir uzlaşıdan bahsedebilmek mümkün olmaktadır. Örneğin 1367 Köln konfederasyonu oluşumunda (burada bazı kentler bir araya gelerek kral Waldemar’a karşı savaşmış ve zafer elde etmişti) olduğu gibidir (Puhle, 2006: 14). Hanse esas itibarla savaş ve çatışmalardan uzak kalmaya çalışırdı. Savaş son seçenek olarak düşünülürdü ve sorunlar daima diplomatik yollardan çözülmeye çalışılırdı. Özellikle deniz ticaretinin aksamaması önemliydi. Deniz savaşı kaçınılmaz olduğunda dahi Hanse olabildiğince ekonomik çıkarları gereği tarafsız kalmaya çalışmıştır. Ayrıca barışçıl imajını zedelememek için, daima bütün görüşme taleplerini kabul etmiş ve taraflar arasında arabulucu rolünü de oynamaya çalışmıştır. Savaşlar o dönemde ciddi mali sorunlar doğuruyordu. Hanse savaşa karışsa bile bir an önce bunu bitirmek için çaba sarf ederdi. Hanse, özellikle deniz ticaret filosunun zarar görmemesini hedefliyordu. 16. Yüzyılda yedi Hanse kentinin (Lübeck, Hamburg, Danzig, Bremen, Stralsund, Rostock ve Wismar) yaklaşık 1000 gemilik bir ticaret filosuna ulaşmıştı. Bununla birlikte bu gemiler kısa sürede askeri kabiliyete kavuşturulabiliyor ve silahlandırılarak savaşlara katılabiliyordu (Fritze, Krause, 1997: 20), (Puhle, 1994:40).

Hanse politikalarının temelini daima öz ekonomik çıkarları korumak olmuştur. Bu sebeple kendileriyle ilgili politik çatışmalardan uzak durmuşlardır. Ama ekonomik alanı korumak zorunlu olduğu zaman Hanse savaşa dâhil olurdu, fakat askeri aksiyonlar son çare olarak görülürdü. Çünkü savaşlar zaman demekti, ayrıca savaş Hanse’nin ayrıcalıklarını zedeliyor ve sorunsuz ticaret yapmalarına engel oluyordu (Puhle, 1994:44).Ticari çıkarlar hem feodal beylere karşı korunuyor hem de gerektiğinde Baltık bölgesindeki yabancı siyasi güçlere zorla kabul ettiriliyordu. Bununla birlikte çatışmalarda taraf tutmaktan uzak duruluyor ve böylesi durumlarda uzlaştırıcı rolü tercih ediliyordu. Hanse ayrıca gücünün hem kendi bünyelerinde hem de yakın çevrelerinde bir elde toplanmasını önlemeye çalışmıştır (Puhle, 1994:18).

Çoğu zaman komşu prenslerle müttefik olmaya çalışılırdı ve her gelen arabuluculuk teklifleri kontrol edilmeden asla geri çevrilmezdi. Hanse hem barışçı hem de tarafsız olduğunu gösterme çalışırdı. Düşmanlarıyla da teması hiçbir zaman bütünüyle kesmezdi(Fritze, Krause, 1997:28).Korsancılık 14. Yy’ın sonunda Baltık denizinde önemli bir ticari engel olmaya başlayınca, Hanse’nin büyük bir bölümü bir araya gelerek ortak hareket etmeye başlamıştır. Bremen gibi bazı kentler bu noktada korsanlıkla mücadelede ön saflarda yer almış ve en fazla gayreti göstermiştir. (Herbert Schwarzwalders:823).Korsanlığın ortaya çıkmasıyla birlikte Hanse gemilerini silahlandırmak zorunda kalmıştır. Korsanlık daha da etkin olduğu dönemlerdeyse, Hanse silahlı gücünü kullanmaktan çekinmezdi (Fritze, Krause, 1997:28).

Hanse’nin deniz gücü kapasitesi, kentlerin ekonomik-politik-kültürel kabiliyetlerine dayanırdı. Tabi ki burada gemi sayısı önemli bir faktördü. Walther Vogel 15. Yy’da yaklaşık 1000 Hanse gemisinin bulunduğunu belirtmiştir. Oysa sadece Lübeck’in gemi sayısı 1535 yılında 253 olduğu düşünülürse, Hanse’nin toplam gemi sayısının 1000 rakamının çok üzerinde olması gerekir. Dönemin ticaret gemileri çok kısa sürede savaş gemisine dönüştürülebiliyordu. Böylece Hanse’nin dikkate değer bir deniz gücü olduğunu söylemek mümkündür. 1440 yılında Hamburg kenti bir “Amirallik Ofisi” kurdu. Bu ofis savaş gemisine dönüştürülen gemilerin güverte üzerindeki güvenlik ve disiplinle ilgilenmiştir. Bu bağlamda diğer şehirlerin de amirallik ofisleri kurdukları tahmin edilmektedir (Fritze, Krause, 1997:29). Hanse gemileri zamanın en yüksek tekniğiyle imal edilmişti. Hanse gemi yapımı Kuzey denizinde liderdi (Fritze, Krause,1997:30).

2.1.2.Hanse Deniz Gücünün Kullanımı

Deniz gücünün ilk etkin kullanımı 1277 yılındaki Nowogorod deniz blokajıdır. Deniz blokajı, düşmanın deniz alanının bir bölümünün veya tamamının kapatılmasıdır. Bunun ardından ise Norveç'e karşı 1284 yılında başarılı şekilde uygulanan blokaj gelmektedir. Deniz blokajının bir savaş kategorisi olarak kullanımı, Hanse'nin askeri-politik-ekonomik hedeflerine ulaşmak için yürürlüğe aldığı bir uygulamadır. Şüphesiz bu Hanse kentlerinin stratejik düşünce yürütmesinden ileri gelmektedir (Fritze, Krause, 1997:30).

Diğer bir deniz gücü kullanımıysa "çıkarma harekâtıydı." Burada gemiyle bazı bölgelere asker ve silah sevk ediliyordu. Hanse için bu türden bir savaş sürdürmek, her zaman büyük önem teşkil etmiştir (Fritze, Krause, 1997:36). Gemilerde ağır topların kullanımının ardından ise, Hanse daha ziyade düşman bölgede sonuç alıcı yöntemleri kullanmaya başladı. Burada yine karaya asker çıkarma gerekliydi. Kral Waldemar IV.'e karşı yapılan ambifık çıkarma, kuzey Avrupa tarihinin en büyük çıkarması olarak görülebilir. Deniz muharebesindeyse, silahlı taktik gruplar karşı karşıya gelmektedir. Burada en iyi atış olanağı araştırılır ve düşman top ateşiyle yok edilmeye çalışılmaktadır. Hanse 15. Yy'a kadar çok fazla muharebeye girmemiştir. 13. ve 14. yy'da henüz ağır silahlar gemilere girmemişti ve burada karşı gemiyi ele geçirme esastı. Savaşta büyük gemiler avantajlıydı (Fritze, Krause, 1997:38-40). Hanse kentlerine, barış döneminde deniz kuvveti oluşturma veya destekleme zorunluluğu getirilmişti. Her kent bu karara uymak zorundaydı. Hanse kentlerinin deniz kuvvetleri daha ziyade korsanlığa karşı kullanılmıştır (Fritze, Krause, 1997: 42).

Hanse kentlerinin bir diğer taktik savaş stratejisiyse korsancılık/yağmacılık olarak tanımlanabilir. Eğer çatışma ticari-politik boyuttaysa ve askeri eylemler diplomatik faaliyetleri destekleyici unsur olarak belirmişse, o zaman bu yönetime başvurulurdu. Hanse 1438-1441 Hollanda savaşında ve 1469-1474 İngiltere savaşında bu yöntemi başarıyla uygulamıştır (Fritze, Krause, 1997:43). Bölgede ortaya çıkan korsan ve yağma gemileri, Hanse tüccarlarının konvoy oluşturmalarına neden olmuştu. Konvoy yöntemi, taktik savaşının defansif bir uygulamasıydı ve Hanse tarafından her zaman kullanılmıştır.

2.2.3.Hanse'nin Gemileri

Hanse'nin tipik gemisi 12. yüzyıldan itibaren Kogge tipi ticaret gemileri idi. Bu gemi tipi büyük önem kazandı ve adeta Hanse ismiyle özdeşleşti. Pek çok kent armasında kogge tipi gemiler yer alıyordu. Bununla ilgili ilk kayıt 1188 yılındandır. Burada haçlı askerleri kutsal topraklara taşınmıştır (Dollinger, 1998:187). Kogge tipi gemilerin uzunluğu 23-25 metre ve genişliği 7-8 metreydi. Geminin toplam ağırlığı 55 ton ve yük kapasitesi 90 tondur (Schnall, 1999:763). Kogge'nin zemini geniş ve düzdü. Mürettebat güvertede uyumak zorundaydı. Bu geminin azami sürati yaklaşık 10 knot civarındaydı ve geminin dümeni 13. Yüzyıldan sonra arkada bulunuyordu (Hoffmann, 2003:14).

15. Yüzyılda ise Kogge'nin devri geçmişti ve ortaya Holk çıkmıştı. Alman şövalyeleri artık neredeyse sadece Holk tipi gemi kullanıyordu. Holk tipi gemi daha iyi deniz kabiliyeti gösterdiği için, özellikle uzun mesafeli seferlerde tercih ediliyordu. Holk tipi geminin taşıma kapasitesi 230-380 ton arasındaydı ki bu bazen 700 tona kadar çıkabiliyordu. Yine aynı şekilde holk tipi gemiler daha iyi silahlandırılabilirdi ve bu tabi ki onun tercih edilmesinde önemli bir avantaj teşkil ediyordu (Hoffmann, 2003:14).

3.Lübeck'in Kuzey-Doğu Ticaretindeki Özel Konumu

Hanse birliğinin etki alanı Hollanda, doğuda Estonya, kuzeyde Stockholm ve güneyde Köln-Krakau hattına değin uzanıyordu. Ama bu bölgelerdeki tüm kentler Hanse'ye dâhil değildi (ör. Amsterdam, Emden, Schwerin v.s.). 14. ve 15. Yy'da Hanse kuzey Almanya ve Baltık denizi bölgesinde ticaretin egemeniydi. Hanse kentleri özellikle ara ticareti organize ediyordu. Kuzey Avrupa ve Batı Avrupa arasındaki hammadde, yarı mamul ve gıda maddesi ticaretini bu birlik kontrol ediyordu. Bunun için bayi ve acente sistemine geçilmişti. En büyük

bayi Rusya’da Nowgorod ve Londra’da bulunuyordu. Kentlerin kendi sınai üretimleriye düştü. Hanse ticareti esas itibarıyla Alman tüccarlarının Kuzey Avrupa’da yürüttükleri ticaretti. Bu tüccarlar doğu Avrupa mallarını Batı Avrupa’ya (ve tersini) satarlardı. İşte Hanse’nin var oluş nedeninin ilki buydu. Burada Nowgorod-Reval-Lübeck-Hamburg-Brügge-London hattı görülmekteydi. Bu mallar daha sonraları Hamburg ve Lübeck üzerinden taşınmak yerine, Stralsund boğazı üzerinden taşınmaya başlandı. Bununla birlikte Hanse ticareti salt Doğu- Batı ticaretiyle sınırlı değildir. Hanse aynı zamanda Kuzey- Güney hattında da oldukça faaldi ve ticaret her iki ana hat üzerinden devam ediyordu. Hanse ticaretinin etkin olduğu bölge, çok farklı ekonomik-yapısal özellikler sergileyen ve çok farklı gelişmişlik seviyelerine sahip olan birçok alanı kapsıyordu. Kuzey- Batı Avrupa, daha ziyade hammadde ve gıda maddesi yönünden zengin olan doğu ve kuzeydoğu Avrupa’ya göre daha gelişkindi. Burada doğudan gelen hammaddeler daha az değer taşıdığını ve batıdan giden işlenmiş ürünlerin daha değerli olduğu görülmektedir. Batıya tıka basa dolu giden gemiler, dönüşte yarı yarıya veya bütünüyle boş dönerlerdi. Bu durum bize mal değerinin esas itibarla ne kadar olduğunu tam olarak göstermektedir (Ziegler, 1994:280).

Ortaçağ Hanse’sinde her kentin bir ticari özelliği vardı. Hamburg maya merkezi, Krakau bakır merkezi, Stettin balıkçılık merkezi vs. Oysa Lübeck tüm malların ticaretinin yapıldığı merkezdi. Bu gerçek aşağıda Lübeck kentinin yapmış olduğu bira, balık ticareti ve İsveç ile olan ticari ilişkileri esas alınarak gösterilecektir (Ziegler, 1994:282).

3.1. Bira

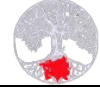
Bira bütünüyle Hanse tekelinde olan bir üründü. Bira o dönemde temel gıda maddesiydi. Hanse için bira ticareti büyük önem taşıyordu. Çünkü Hanse birası tadının güzel olması nedeniyle Hollanda ve İskandinav’da tercih ediliyordu. Hatta İskandinav bölgesinde “tanrıların içeceği” olarak adlandırılıyordu (Blanckenburg,2001:77). Hanse birası yerli biranın üç misli daha pahalıydı ve ayrıca daha uzun süre saklanabiliyordu. Bira ortaçağda önemli bir ticari maddeydi ve bölgenin lüks biraları Lübeck üzerinden gönderiliyordu.³ Her ne kadar yoğun talep görmesine rağmen Lübeck Hanse içinde en büyük bira ihracatçısı değildi. Lübeck’ten Skan bölgesine, Gotland’a, İsveç’e ve Norveç’e bira gönderilirdi. Bununla birlikte bira tekeli Hamburg ve Bremen kontrolündeydi (Blanckenburg, 2001: 241).

3.2. Balık

Ortaçağın en önemli ringa balığı ticari merkezi Lübeck’ti. Bunun nedeni Lübeck’in hem iç bölgelere mal sevk imkânının bulunmasında hem de her yöne mal gönderen dağıtıcı-liman niteliğine sahip olmasından ileri gelmekteydi. Ayrıca ringa balığı Lübeck için diğer ticari maddelerden sadece biriydi (Jahnke,2000:244). Skan bölgesi ringa balığında önemli bir alandır, çünkü hem avlanma bölgesidir hem de burada düzenlen büyük fuarlarla ticari merkez niteliğindedir. Hanse kentleri ise ayrıcalıklı konumları nedeniyle bu bölgede büyük avantaj elde etmişlerdi. Ayrıcalıklar dört unsurdan meydana geliyordu; tüccarların güvenliği, öngörülebilir piyasa, ticaret özgürlüğü ve Vitte bağımsızlığı. ⁴ Zamanla bu ayrıcalıklar bir paket haline gelmiş ve Lübeckci-hukuk külliyatı oluşmuştur (Jahnke,2000:193). Bu bağlamda Lübeck’te gümrüklenen ringa balığı miktarının, Danzig’te gümrüklenen ringa balığı miktarının sekiz kat üzerinde olması, Lübeck’in konumunu net bir şekilde ortaya koymaktadır (Hill,1999:725).

³ Bu tür biralar çeşitli bitkilerle zenginleştirilmişti. Ayrıca bu biranın yapımı da daha pahalıydı.

⁴ Vitteler, Danimarka kralının tüccarlara sattığı imtiyazlardı. Bu imtiyaz büyük miktarlarda ringa balığını almak, tuzlamak ve satmak hakkını veriyordu.

Kurutulmuş Ringa balığı Lübeck'ten Reval, Stettin ve Danzig gibi şehirlere gönderiliyordu. Lüneburg'tan gelen tüccarlar beraberlerinde tuz getiriyor ve Ringa balığı alıp gidiyorlardı. Baltık denizi az tuzlu olduğu için tuz kazanımı güçtü. 14. Yüzyılda doğu Avrupa'nın tuzunun tamamı neredeyse Lüneburg'tan geliyordu ve Lübeck'in önemli zenginlik kaynaklarından biriydi (Dollinger, 1998:288).1400 yılında yaklaşık 1400arşın-last tuz Schonen bölgesine ihraç edildi, çünkü Danimarka'da tuz sınırlı ölçüde vardı ve Lübeck'in elinde önemli miktarlarda bulunuyordu.⁵ Lübeck güneyde bulunan Frankfurt ve Nürnberg gibi kentlere dahi Ringa balığı satıyordu. Bu yolculuklar için tuz fevkalade önemliydi. Lübeck'li tüccarlar bu seyahatlere katılmıyor ve Lübeck'te sabit tüccar olarak Ringa işini sürdürüyordu (Jahnke,2000:247).

Lübeck için Ringa balığının yanı sıra diğer kurutulmuş balık türleri ticareti önemli bir merkezdi. ve Norveç'te toplam üç yerleşkesi bulunuyordu. Bunlar Oslo, Bergen ve Tönsberg'dir. Bergen bu kentlerin arasında en önemlisiydi, çünkü hem balık ticaretinin % 90'ı burada gerçekleştiriliyor hem de yıl boyunca buz tutmuyordu. 14. Yüzyılın sonunda Norveç'ten Lübeck'e toplam 20.000 lübeck-markı değerinde balık satıldı. Norveç'in ithalatıysa ihracatının neredeyse yarısı kadardı ve ağırlıklı olarak arpa, buğday, malt, tuz ve ketene dayanmaktaydı. ⁶Lübeck 14. Yüzyılda İngiltere ve Norveç arasındaki ticareti de ele geçirdiği için, bazı gemiler sürekli Lübeck-Bergen-Boston arasında tur yapmaya başlamıştı. 15. Yüzyıldaysa Lübeck'in Bergen ile olan ticareti zayıflamaya başladı (Dollinger,1998:316).

3.3.Bez

Bez ticareti 14.- 16. Yüzyıllar arasında, değer itibarıyla en önemli noktaya gelmiştir. Bez ihtiyacı büyüktü ve gerek kalite gerek fiyat olarak büyük bir çeşitlilik mevcuttur. Kazanç marjıysa %15-%30 arasında seyrediyordu. 13. ve 14. Yüzyılın ilk yarısında, neredeyse sadece Flaman bez ticareti yapıldı. Hanse özellikle uzun süre flaman bezi kullanmıştır. Fakat 15. Yüzyıldan itibaren İngiliz ve Hollanda kumaşları öne geçti ve bütün düşmanca tavırlara rağmen kendini kabul ettirdi. Fransız bezleri, Ren kumaşı ve Hanse'nin kendi ürettiği bezlerde ise daha küçük bir Pazar payına sahipti. 14. Yüzyıldan sonra Polonya tekstil endüstrisi Hanse'den ayrı bir ivme yakaladı ve daha sonra İtalyan lüks kumaşlar rağbet görmeye başladı. Batı Avrupa kumaşına karşı kürk alınırdı. Kürk Hanse'nin refahının temel taşıydı. Tüccarlar bazen 200.000 adetten fazla kürk alırdı. Kürkler özellikle Nowgorod'tan gelirdi. Nowgorod'un arka bölgesi çok zengin bir kürk rezervine sahipti. Buna karşın İngiltere ve İskoçya'dan Baltık denizi bölgesine koyun postu gelirdi. Bir diğer Rus ticaret maddesi ise balmumuydu. Balmumu kilise, saray ve evlerin aydınlatılmasında kullanılırdı. Bununla birlikte burada kar marjı çok yüksek değildi. İsveç'den Lübeck'e 1368 yılında yaklaşık 4400 lübeck-markı değerinde kürk gönderilmiştir. İsveç'e ise Flandern bölgesinden gelen kumaşlar gönderiliyordu ve değeri 10.000 lübeck-markıydı. İsveç'e gönderilen diğer ürünler arasında un, bal, baharat, yağ, şarap ve sabun gibi ürünler vardı. Bu ürünler miktar olarak çok büyük olmasa bile, oldukça değer gören ürünlerdi. Bu üç örnek Lübeck'in kuzey- ve Baltık denizi bölgesinin ticari merkezi olduğunu göstermektedir. Burada doğudan gelenler batıya ve batıdan gelenler doğuya gönderilmiştir (Hoffmann, 1988:200).

3.4.Tuz

⁵ Last = 2000 kg ve 3 metreküüp

⁶ Lübeck-markı yaklaşık 235 gr. Gümüşe eşdeğerti.

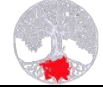
Tuz bir yandan gıda maddesiydi, fakat diğer yandan tereyağı, peynir, et ve balık için koruyucu madde özelliği taşıyordu. Bu ürün doğu bölgesinde neredeyse hiç yoktu. Hanse'nin ilk ticaretini yaptığı ürünler arasındaydı. Ortaçağ'da kişi başına yıllık tuz tüketimi yaklaşık 15-16 kg'dı. Lüneburg çok önemli bir üretim merkeziydi. Üretilen tuzların yaklaşık %50'si Lübeck ve %30'u Hamburg üzerinden Baltık bölgesine ulaşıyordu. Lüneburg tuzu saflığı nedeniyle çok beğeniliyordu. Fransız Bain-tuzuysa daha kaba taneliydi, daha katışıktı ve tadı daha peklemliydi. Fakat bain-tuzu çok daha ucuzdu ve tabi ki Hanse'de bu tuzun ticaretini yapıyordu. Batı Avrupa'nın tek dökme-hammadde ihracatı bu bain-tuzuydu. Prusya ve Polonya en büyük tahıl üreticileriydi. Bu tahıllar özellikle Danzig üzerinden batıya gönderiliyordu. Özellikle Norveç ve flaman bölgesinin tahıl ihtiyacı yüksekti. Norveç bu ihtiyacından dolayı 13. Yüzyıldan itibaren doğrudan Wendik bölgesine ekonomik olarak bağımlı hale gelmişti. Doğu bölgesi aynı zamanda batı Avrupa'nın en büyük ahşap tedarikçisiydi. Ahşap ihracatında ana rolü Danzig oynuyordu. İngiltere ve Flaman bölgesi ise gemi inşasının gelişiminden en önemli alıcılardı, çünkü bunlar gemi de inşa ediyordu. 15. Yüzyılın sonundaysa Prusya ahşap ihracatı azaldı, çünkü Norveç ahşap piyasasını ele geçirdi. Hanse için aynı şekilde şarapta önemliydi. Ren bölgesi şarapları çok satılıyordu. Fransız şaraplarıysa pahalı olmasına rağmen yine her yere yayılmıştı (Jahnke,2000:247).

3.5. Madencilik

Lübeck'in İsveç'le ticari ilişkileri vardı ve oldukça kazançlıydı. İlişkiler 1173 yılında Heinrich der Löwe ile Kral Knut Eriksson arasındaki antlaşmayla başladı. Burada İsveç Lübeck'e vergi muafiyeti tanımıştı (Kumlin,1960:58). Lübeck İsveç piyasasına ilk giren Baltık denizi kentiydi ve İsveç'e giden göçmenler her zaman Lübeck üzerinden giderdi (Dollinger,1998:311). Almanların bu göçüyle birlikte iyi ilişkilerde kuruldu ve Lübeck burada bir monopol kurdu. İsveç özellikle madencilik alanında piyasayı kontrol ediyordu ve ihracatı, ithalatından çok fazlaydı (Koppe,1933:18). Maden ihracatı özellikle Brugge ve batı bölgelerine yapılıyordu. Bakır bu bölgelerde çok kullanılıyordu. Bakır önce Lübeck'e gelir (az miktarda Macaristan'dan geliyordu) ve buradan hemen gönderilirdi. Bakır her ne kadar yüksek miktarda kullanılmasa da önem arz etmekteydi. Daha önemlisiyse demir ticaretiydi. 1369 yılında 6610 Lübeck-markı değerinde demir ticareti yapılmıştır. Bazı mallar gümrükten geçmeden sevk edilmekteydi. (Koppe,1933:30).İsveç'ten gelen demirin 3'te '2si satılıyor ve kalanı kent içinde işleniyordu. Madenlerin yanı sıra örneğin tereyağı gibi ürünlerde İsveç'ten geliyordu. Bu ürün daha ziyade doğu bölgelerine sevk ediliyordu (Koppe,1933:312).

4. Hanse'nin Önemi Yitirmesi

Hanse ticaretinin belkemiğini Nowgorod- Londra hattı oluşturmuyordu. Frankfurt ve Nürnberg'den başlayan ve Leipzig üzerinden Polonya'ya uzanan ikinci ticaret hattı, Hanse hattının işlevini azalttı. Ayrıca Hollandalıların doğu-Baltık bölgesine girmeleri ilk çöküş belirtilerini gösterdi. Hollanda'nın yükselişi Hanse'nin çöküşünün gerçek sebebiydi. Hollanda aynı zamanda Hanse'nin ticaret monopolünü de kırmıştır. Yeniçağda ortaya çıkan yeni toplumsal ve devlet strüktürleri, gerilemenin esas nedenini oluşturmaktaydı. Bir ortaçağ yansıması olan Hanse, yeni düzende kendine yer bulamamıştır. 15. Yy'da salgınlar nüfusun neredeyse 3'te 1'ini yok etmişti. Bunun ardındansa "tarım krizi" gelmişti. İşte bu iki neden Hanse'yi derinden sarsmıştı. 15. yüzyılın ortasında Hanse birliğinin çöküşü başladı. Bölge ülkeleri artık güç kazanmıştı ve bunun sonunda Hanse kentlerinin monopolü balıkçılık ve ticaretle sınırlandırılmıştı. Ayrıca yüzyıllar boyunca devam eden vergi muafiyeti ve ayrıcalıklar sınırlandırılmıştı. Danimarka 1429'tan itibaren sistematik bir şekilde boğaz geçiş ücretini arttırmaya başladı. 1494 yılında çar III. İvan ise Nowgorod'taki Hanse yerleşkesini

kapattı. 1603 yılında ise Londra yerleşkesi kapatıldı. Alman prenslikleri Hanse kentleri üzerinde daha etkin olmaya başladı ve çöküş bu şekilde hızlandı (Stoob,1995:99).

Hanse dayanışması kısa bir süre içerisinde, git gide daha komplike olan politik ve ekonomik koşullara uyum sağlayamadı. Artık karar almak mümkün olmuyordu. Amerika'nın keşfiyle Atlantik ekonomik alanın ortaya çıkmasını sağladı. Baltık denizi bunun neticesinde Avrupa'nın kenarına kaydı ve önemini yitirdi. Asiller aynı dönemde kentler üzerindeki etkilerini arttırdılar ve kentler bunun sonunda Hanse birliğinden çıkmak zorunda kaldılar. Breslau 1474 yılında ilk ayrılan şehir oldu. Nowogrod ise 1478 yılında bağımsızlığını kaybetti ve Moskova prensliği ile birleşti. 1550 yılında Litvanya savaşı başladı ve Alman şövalye devleti dağıldı, burada sadece Tallin ile ticari temas sürdürülebildi. Aynı şekilde Londra, Brügge ve Bergen yerleşkeleri 16. Yy'da önemini yitirdi (Werner,2001:67).

1618-1648 yılları arasında devam eden otuz yıl savaşları çöküşü hızlandırdı. Hanse kurultaylarına katılım git gide düştü. 1648 yılında düzenlenen kurultaya sadece birkaç şehir katıldı. Son Hanse kurultayı 1669 yılında düzenlendi ve katılım bu kurultay da çok düşüktü. Sonuç olarak 30 yıl savaşlarında konumunu sadece üç kent koruyabildi ki günümüze bunun yansıması bugün iki bağımsız federal eyalet statüsünde olan Hamburg ve Bremen kentleri oldu. Hanse fikri Sovyetler birliğinin yıkılmasının ardından tekrar gündeme geldi ve "kuzeyin ekonomik birliği" sağlanmaya çalışıldı. Ama İskandinav ülkelerin eleştirileri sonuçta yeni Hanse ismi 90'lardan sonra daha az anılmaya başladı. Çünkü İskandinav ülkeleri için Hanse sonuçta Alman işadamlarından meydana gelen agresif bir birlikti. Hanse bunun dışında 1871 yılında büyük Alman deniz gücü oluşturulurken referans kaynağı oluşturdu. Bilindiği üzere imparator II. Wilhelm "Güneşteki yerini" almak istiyordu, yani kolonyal politikalar gütmüştü (Ziegler,1994:67-89)

Değerlendirme

Hanse ismi ilk defa 12.Yüzyılda ortaya çıkmış ve ortak yürütülen ticari faaliyetlerin adlandırılması için kullanılmıştır. Bu kavram ilk önce kuzey batı Avrupa'da kullanılmıştır. Daha sonra ise,13.Yüzyılda İngiltere üzerinden Baltık denizi bölgesine intikal etmiştir. Gotland yoldaşlığı ise, Hanse Birliğinden önce kurulmuş ve çöküşü Hanse Birliğinin dünyaya gelmesine yol açmıştır. Gotland yoldaşlığı ticari birlik şeklindedir. Bunlar Roma imparatorluğu tüccarları olarak bir araya gelerek, var olan ticari riskleri azaltmaya çalışmıştır. Dolayısıyla ortak köken, hukuk anlayışı ve ticari çıkarları vardır. Hanse'nin oluşumu, özellikle kentlerin ortaçağdaki spesifik konumuyla ilintilidir. Hanse'nin bazıını 1000'li yıllarda kentlerin ve tüccarların bir araya gelmesi oluşturmaktadır. İskandinav tüccarların yeniden yapılanmaları, Baltık denizi bölgesinin Orta ve Batı Avrupa ticaret yapısına entegre olmasını sağlamıştır. 1150 ve 1300 yılları arasında süratle artan nüfus beraberinde gıda maddesi, ham madde ve lüks tüketim maddesine olan talep patlaması getirmiştir. Bu birliğin amacı Alman tüccarlarının yurtdışındaki çıkarlarını, birlik içinde savunmaktır. Hanse kentlerine siyasal erk tarafından verilmiş bir imtiyaz olmamıştır. Kendi çıkarlarını siyasal erke kabul ettirmiş bir birliktir. Karar alma süreçleriye Hanse kurultaylarında gerçekleşmiştir. Kurultaylarda sorunlar tartışılır ve karara bağlanmıştır. Kurultaylar en yüksek merci olarak kabul edilmiştir. Tüm ticari antlaşmalar, savaş-barış-abluka kararları, üye alımı onayı gibi önemli konular bu kurultaylarda yapılmıştır. Hanse esas itibarla savaş ve çatışmalardan uzak kalmaya çalışmıştır. Savaş son seçenek olarak düşünülmüştür. Sorunlar daima diplomatik yollardan çözülmeye çalışılmıştır. Özellikle deniz ticaretinin aksamaması önemlidir. Hanse birliğinin etki alanı Hollanda, doğuda Estonya, kuzeyde Stockholm ve güneyde Köln-Krakau hattına değin

uzanmıştır. Ama bu bölgelerdeki tüm kentler Hanse'ye dâhil değildi (ör. Amsterdam, Emden, Schwerin v.s.). 14. ve 15. Yy'da Hanse kuzey Almanya ve Baltık denizi bölgesinde ticaretin egemenidir. Hanse kentleri özellikle ara ticareti organize etmiştir. Kuzey Avrupa ve Batı Avrupa arasındaki hammadde, yarı mamul ve gıda maddesi ticaretini bu birlik kontrol etmiştir. Lübeck kenti, coğrafi konumu nedeniyle deniz ticaretinde Hanse'nin başkenti konumunda olmuştur. Ortaçağ Hanse'sinde her kentin bir ticari özelliği vardı. Hamburg maya merkezi, Krakau bakır merkezi, Stettin balıkçılık merkezi vs. Oysa Lübeck tüm malların ticaretinin yapıldığı merkezdir.

Hanse'nin bir ortaçağ fenomeni olduğu ve bugün bile Baltık denizi bölgesinde pek çok iz bıraktığı unutulmamalıdır. Avrupa'daki milli devlet gelişiminin aksine, Almanya'da merkezîyetçilik yerine bölgecilik etkili olmuştur. Hanse ise kentlerde, kırsalda ve ulaşım yollarında devlet otoritesinin yerini almıştır. Alman burjuvazisinin temeli Hanse Birliğinde aranmalıdır. Hanse 15. Yy.'da hem içeride hem dışarıda git gide daha fazla politik-egemen grupların baskısıyla karşılaşmıştır. 17. Yy.'da politik etkisi kalmadı, eski ekonomik gücünü yitirmiştir. Kentlerin 15. Yüzyıldan itibaren Hanse birliğinden ayrılmaları, bir yandan yeni ekonomik düzenin oluşmasıyla açıklanabilir. Özellikle Amerika ve Asya'ya açılan yeni ticaret yollarıyla Avrupa ticaret strüktürü değişime uğramıştır. Artan dünya ticaretiyle rekabet edemeyen Hanse'nin pozisyonu ise zayıflamaya başlamıştır. Bunun dışında yerel prensler kentlere git gide daha fazla baskı yapmaya başlamıştır, çünkü bunları askeri ve politik güçleri Hanse'nin üstündeydi. Dış politik alandaysa 1397 yılında Kalmerer Birliğinin kurulması ve Flandern bölgesinin Burgund düklüğüne katılması, bu iki yönetimin güçlenmesine yol açmış ve Hanse tüccarlarının ticari ayrıcalıklarının zayıflamasına neden olmuştur. Fakat güncelliğinin azalması etkisini azaltmamıştır. Bugün Bremen ve Hamburg şehirlerinde hala Hanse Birliğinin yansımaları görülmektedir.

REFERENCES

- Am Ende, Bernhard: Studien zur Verfassungsgeschichte Lübecks im 12. und 13. Jahrhundert. Veröffentlichungen zur Geschichte der Hansestadt Lübeck Reihe B Band 2, Lübeck 1975.
- Blanckenburg von, Christine: Die Hanse und ihr Bier. Brauwesen und Bierhandel im hansischen Verkehrsgebiet (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte. Neue Folge. Bd.51), Köln/Weimar/Wien 2001.
- Brandt, Ahasver von: Die gesellschaftliche Struktur des spatmittelalterlichen Lübeck, Untersuchungen zur gesellschaftlichen Struktur der mittelalterlichen Städte in Europa. Reichenau-Vorträge 1963-1964- Konstanz/Stuttgart, 1966
- Bohn, Robert: Wisby – die Keimzelle des hansischen Ostseehandels, in: Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos, hg. v. J. Bracker, Lübeck 1999
- Boockmann, Hartmut: Das „Reichsfreiheitsprivileg“ von 1226 in der Geschichte Lübecks, in: Lübeck 1226. Reichsfreiheit und frühe Stadt, hg. v. O. Ahlers, A. Graßmann, W. Neugebauer und W. Schadendorf, Lübeck 1976
- Ders, Lübeck im Hoch- und Spätmittelalter. Die große Zeit Lübecks, in: Lübeckische Geschichte, hrsg. v. A. Graßmann, Lübeck 1989
- Ders, Entfaltung im Westen: „Hansen“ auf den niederländischen Märkten, in: Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos, hg. v. J. Bracker, Lübeck 1999

- Dollinger, Philippe: Die Hanse, Stuttgart 1998.
- Die Urkunden Heinrichs des Löwen, Herzogs von Sachsen und Bayern, bearb. v. K. Jordan (MGHC3: Laienfürsten und Dynastienurkunden der Kaiserzeit, I,1), Leipzig 1941.
- Fink, Georg: Die Frage des Lübeckischen Patriziats im Lichte der Forschung, 1938
- Fritze, Konrad/ Krause, Günter: Seekriege der Hanse. Das erste Kapitel deutscher Seekriegsgeschichte, Berlin 1997.
- Gläser, Manfred/ Hammel, Rolf/ Scheftel, Michael: Das Haupt der Hanse: Lübeck, in: Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos, hg. v. J. Bracker, Lübeck 1999.
- Hammel-Kiesow, Rolf: Die Hanse, München 2004.
- Henn, Volker: Die Hanse und das hansische Handelssystem im 14. Jahrhundert, in: Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos, hg. v. J. Bracker, Lübeck 1999
- Henn, Volker: Die Gotländische Genossenschaft Hansen auf den Niederländischen Märkten, in: Die Hanse, Lebenswirklichkeit und Mythos, op.cit. Bd. 1 1989.
- Henn, Volker: Was war die Hanse? In: Jürgen Bracker u.a. (Hrsg.), Die Hanse – Lebenswirklichkeit und Mythos, Lübeck 2006
- Helmold von Bosau. Slawenchronik: Neu übertragen und erläutert von Heinz Stoob. Mit einem Nachwort von Volker Scior (Freiherr vom Stein - ... zur deutschen Geschichte des Mittelalters) Gebundene Ausgabe – 1. Mai 2008
- Hill, Thomas: Der Schonenmarkt – die große Messe im Norden, in: Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos, hg. v. J. Bracker, Lübeck 31999
- Hoffmann, Erich: Konflikte und Ausgleich mit den skandinavischen Reichen. In: Jürgen Bracker u.a. (Hrsg.), Die Hanse – Lebenswirklichkeit und Mythos, Lübeck 2006
- Hoffmann, Erich: Die Bedeutung der Schlacht von Bornhöved für die deutsche und skandinavische Geschichte, in: ZVLGA 57 1977
- Hoffmann, Erich: Lübeck im Hoch- und Spätmittelalter: Die große Zeit Lübecks 1988
- Hoffmann, Erich: Lübeck und die Erschließung des Ostseeraums 1989.
- Hoffmann, Per: Ein Schiff mit vielen Gesichtern, in: Die Kogge, Sternstunde der deutschen Schiffsarchäologie, Schriften des Deutschen Schiffahrtsmuseums Bd. 60, hrsg. v. G. Hoffmann und U. Schnall, Hamburg 2003.
- Hubatsch, Walter: Lübecks Reichsfreiheit und Kaiser Friedrich II., in: ZVLGA 56 1976
- Jahnke, Carsten: Das Silber des Meeres. Fang und Vertrieb von Ostseehering zwischen Norwegen und Italien (12.-16. Jahrhundert) (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte. Neue Folge. Bd. 49), Köln/Weimar/Wien 2000.
- Jürgen Bracker u.a. (Hrsg.), Die Hanse – Lebenswirklichkeit und Mythos, Lübeck 2006
- Kattinger, Detlef: Die Gotländische Genossenschaft (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte. Neue Folge. Bd. 47), Köln/Weimar/Berlin 1999.
- Kumlin, Kjell: Schweden und Lübeck zu Beginn der Hansezeit, in: HGBll 78 1960
- Koppe, Wilhelm: Lübeck-Stockholmer Handelsgeschichte im 14. Jahrhundert, Neumünster 1933. Hammel-Kiesow, Rolf: Die Hanse, München 2004.
- Monet, Pierre: Führungseliten und Bewusstsein sozialer Distinktion in Frankfurt am Main (14. und 15. Jahrhundert). 2000.

- Noodt, Birgit: Die "naringe" Lübecker Frauen im 14. Jahrhundert. Frauenarbeit in Handel und Handwerk. 2003.
- Puhle, Matthias: Die Vitalienbrüder. Klaus Störtebeker und die Seeräuber der Hansezeit, Frankfurt/New York 21994.
- Puhle, Matthias: Die Vitalienbrüder – Söldner, Seeräuber? In: Wilfried Ehbrecht(Hrsg.), Störtebeker – 600 Jahre nach seinem Tod, Trier 2005.
- Puhle, Matthias: Organisationsmerkmale der Hanse. In: Jörgen Bracker u.a.(Hrsg.), Die Hanse Lebenswirklichkeit und Mythos, Lübeck 2006.
- Schnall, Uwe: Die Kogge, in: Die Hanse. Lebenswirklichkeit und Mythos, hg. v. J. Bracker, Lübeck 1999
- Schütt, Hans-Friedrich: Dänemark und Schleswig-Holstein in ihrem Verhältnis zu Lübeck und der Hanse, in BDLG 126 1990.
- Stoob, Heinz: Die Hanse, Graz/Wien/Köln 1995.
- Werner Paravicini: Hansekaufleute in Brügge, Frankfurt am Main, 2001.
- Werner, Paravicini : Brugge en Duitsland, 1992.
- Wernicke, Horst: Der Stralsunder Frieden von 1370, Höhepunkt hansischer Machtentfaltung oder ein Ereignis unter vielen, in: Der Stralsunder Frieden von 1370, Prosopographische Studien (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte. Neue Folge. Bd. 46), Köln/Weimar/Berlin 1998.
- Ziegler, Uwe: Die Hanse, Aufstieg, Blütezeit und Niedergang der ersten europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, Bern/München/Wien 1994.